

AZ AMERIKAI IMPERIALIZMUS GAZDASÁGI TERJESZKEDÉSE A HÁBORÚ UTÁN*

A nagy Lenin rámutatott arra, hogy az amerikai imperializmus a legreakciósabb, a legrablóbb imperializmus, mely megfojtja a gyenge és kis népeket és visszaállítja a reakciót az egész világon.

A véreskezű amerikai imperializmus az új háborúra gyűjtogatók imperialista táborának fő ereje. Az USA fináncoligarchiája az Egyesült Államok világoralmának erőszakos megteremtésére, más országok és népek leigázására, a demokrácia szétzúzására s a Szovjetunió és a népi demokratikus országok elleni háború kirobbantására törekszik.

A világoralomért folytatott harcban és az új világháború előkészítésében nagy szerepet játszik az amerikai imperializmus gazdasági terjeszkedése. A tőke- és áruexportot, valamint a katonai és politikai kölcsönöket az agresszív amerikai imperializmus arra használja fel, hogy gazdaságilag és politikailag leigázzon más országokat, elnyomja a demokratikus erőket, fenntartsa a marshallizált országokban az amerikai fináncoligarchiát kiszolgáló kormányokat és meggyorsítsa az új világháború előkészítését.

A tömegek félrevezetése céljából az amerikai fináncoligarchia ideológusai és a jobboldali szocialista táborba tartozó ügynökei hamis színben igyekeznek feltüntetni az amerikai imperializmusnak ezt a reakciós, agresszív szerepét, úgy állítva be az USA gazdasági terjeszkedését, mintha az a marshallizált országok gazdaságának helyreállítására és fejlesztésére irányuló politika volna.

Az amerikai imperializmus háborúutáni gazdasági terjeszkedésére vonatkozó konkrét adatok leleplezik az aranyborjú imádoinak e hazug koholmányait és igazolják A. Zsdanov szavait, mely szerint az USA gazdasági terjeszkedése szerves része az amerikai monopolisták által folytatott agresszív politikának. Az USA háborúutáni külkereskedelmére és tőkeexportjára vonatkozó adatok meggyőzően szemléltetik, hogy az Egyesült Államok gazdasági terjeszkedése, melynek célja az amerikai monopoliumok bűnös, agresszív terveinek megvalósítása, fokozta a nemzetközi gazdasági kapcsolatokat ziláltságát és elmélyítette az imperializmus ellentmondásait.

A kapitalizmusban a külkereskedelem mindig a legnagyobb kapitalista országok meggazdagodásának s a gyarmati és függő országok leigázásának eszköze volt. Az imperializmus szakaszában és különösen a kapitalizmus általános válságának korszakában nagy mértékben fokozódott a külkereskedelem szerepe és jelentősége a fináncoligarchia meggazdagodásában.

Sztálin elvtárs azt tanítja, hogy a mai kapitalizmus alapvető gazdasági törvényének fő vonásai: a maximális tökéletes profit biztosítása az adott ország lakossága többségének kizsákmányolása, tönkretétele és nyomorba döntése útján, más országok, különösen az elmaradt országok népeinek leigázása és rendszeres kifosztása útján, végül pedig háborúk és a nemzetgazdaság militarizálása útján, amelyeket a maximális profit biztosítására használnak fel.

A megvesztegetett burzsoá statisztika minden lehető módon leplezi az elmaradt országoknak az imperialista rablók által történő kifosztására vonatkozó adatokat és minden eszközzel meghamisítja az exportált és importált árukra vonatkozó árindexeket, valamint a külkereskedelmi profitra vonatkozó adatokat. De még a burzsoá statisztika sem tudja leplezni azt a tény, hogy az imperialista országok és mindenekelőtt az USA monopolisztikusan magas árakon exportálják iparcikkeiket és alacsony árakon vásárolják fel a nyersanyagokat és élelmiszereket a gyarmati és függő országokban. Még az Egyesült Nemzetek Szervezete szakértőinek nyilván kisebbített számításai szerint is 1947-ben a függő országok az általuk importált iparcikkékért 2,5–3 milliárd dollárral többet fizettek ki, mint amennyit kifizettek volna, ha az import- és exportárak közötti arány az 1913. évi színvonalon marad.¹

A moszkvai nemzetközi gazdasági értekezleten a brazil delegátus felhívásában adatokat közöl, melyek azt mutatják, hogy egy exportált árucégegység fejében Brazília ma 37%-kal kevesebb árut tud importálni, mint 20 évvel ezelőtt.

Victor Perlo haladó amerikai közgazdász számítása szerint 1948-ban az amerikai monopóliumok 3,7 milliárd dollár extraprofitra tettek szert annak révén, hogy a belső áraknál magasabb árakon exportálták áruikat a függő országokba és az Egyesült Államokban érvényes áraknál alacsonyabb árakon vásárolják fel ott az árukat.

A második világháború és a háborúutáni fejlődés következtében nagy mértékben kiéleződtek a kapitalizmus összes ellenmondásai. A kapitalizmus kiterjedt iparcikk felvevőpiacokat, olcsó nyersanyag- és élelmiszerforrásokat és előnyös tőkeelhelyezési szférákat veszített el. Azáltal, hogy Közép- és Délkelet-Európában létrejöttek a népi demokráciák és a hős kínai nép történelmi győzelmet aratott, jelentős mértékben összeszűkült a kapitalista kizsákmányolás és az imperialista elnyomás szférája.

A második világháború után a kapitalista világpiaccal párhuzamos új világpiac alakult ki. A két párhuzamos világpiac kialakulása következtében kiéleződik a kapitalizmus általános válsága.

A világpiac szétesése, valamint a kapitalista kizsákmányolás és az imperialista elnyomás szférájának további összezsugorodása a kapitalista világban rendkívül kiélezte az értékesítési problémákat általában és különösen a külföldi piacok problémáját.

A második világháború után a kapitalista országok külkereskedelme lassabban állt helyre, mint az ipari termelés. Az ipari termelés volumenjéhez viszonyítva a kapitalista országok exportja 1950-ben kb. 17%-kal kevesebb volt, mint 1937-ben.

Az összezsugorodott kapitalista piac viszonyai között kiéleződött a harc a legnagyobb imperialista államok között a felvevőpiacokért és az olcsó nyersanyagforrásokért.

¹ Victor Perlo: „Az amerikai imperializmus”, Külföldi Irodalmi Kiadó, Moszkva, 1951, 77. old.

A második világháború folyamán az USA reakciós körei minden eszközzel arra törekedtek, hogy a világpiacra megszabaduljanak konkurrensaik-tól és megszilárdítsák uralkodó helyzetüket.

A háború alatt az amerikai monopóliumok minden erejüket megfeszítették, hogy megkaparintsák Németország, Japán külföldi felvevőpiacait s kiszorítsák Angliát és Franciaországot a világpiacokról. A háború befejezése után az amerikai imperializmus haszonleső érdekből kíméletlenül kihasználta a háborúban résztvevő kapitalista országok súlyos helyzetét, azzal a céllal, hogy rátegye kezét gazdasági életükre és megkaparintsá felvevőpiacaikat. A háborúutáni első években az amerikai imperializmusnak sikerült kiszélesítenie áruexportját, mely 1947-ben 1939-hez viszonyítva (összehasonlítható árakon) 2,4-szeresen, 1926—1930-hoz viszonyítva pedig 2,1-szeresen növekedett.

Az amerikai exportot lényegében azon az alapon sikerült növelni, hogy megkaparintották azokat a piacokat, ahol azelőtt Németország és Japán uralkodott és kiszorították háborúelőtti piacaikról a háború következtében legyengült Angliát és Franciaországot. 1947-ben, amikor az USA exportja a háború után a legmagasabbra emelkedett, a kapitalista országok exportja (az USA nélkül) még mintegy 25%-kal kevesebb volt, mint 1937-ben. Az USA részesedése a világexportban az 1937. évi 14%-ról 1947-ben 29%-ra emelkedett.

1947 második felétől 1950-ig csökkent az USA exportja. 1950-ben az USA kivitele 10 277 000 dollárt tett ki az 1947. évi 15 340 000 dollárral szemben. Ezzel egyidejűleg az USA részesedése a világexportban az 1947. évi 29%-ról 1950-ben 18%-ra csökkent. Az amerikai monopóliumok abban reménykedtek, hogy a háború után az export legalább 20%-át fogja kitenni az egész termelt árumennyiségnek; ennek ellenére a tényleges adatok azt mutatják, hogy az árutermeléshez viszonyított export 1947-ben 12,1%, 1948-ban 9%, 1949-ben 9,3% és 1950-ben 7% volt.

Érdekes megjegyeznünk, hogy az USA áruexportjának csökkenése 1948—1950-ben az export állami segélyezésének jelentékeny növekedése mellett ment végbe; az állami segély ugyanis az 1947. évi 1,84 milliárd dollárról, 1949-ben 5,1 milliárd dollárra emelkedett. 1947-ben az exportnak mintegy 12%-át, 1949-ben pedig kb. 42%-át a dolgozók megadóztatásából segélyezték, aminek nagy jelentősége volt az amerikai monopóliumok további profitnövekedése szempontjából.

1950 végétől a fokozott fegyverkezési hajszra, a Korea, Vietnam, Malájföld és más országok népei ellen viselt agresszív imperialista háborúk következtében, a militarizmus fékevesztett tobzódása és az USA-tól függő országok további kifosztása következtében az amerikai monopóliumoknak ismét sikerült növelniük az USA exportját. 1951-ben 1950-hez viszonyítva az USA exportja, pénzértékben kifejezve, 46%-kal és volumenében 28%-kal növekedett.

Az adatok azt mutatják, hogy az amerikai exportnak ez az új növekedése elsősorban az őrült fegyverkezési hajszra következménye, mely különösen fokozódott az amerikai imperializmus véres koreai agressziójának megindulása után. Az USA kivitelében nagy és egyre növekvő helyet foglal el a katonai áruk és fegyverek szállítása. Az amerikai vámstatisztika minden lehető módon leplezi a hadianyagok exportjának mértékét. A hadianyagok nagy részét és különösen a haditechnikai gyártmányokat kiegészítő készü-

lékeket, berendezéseket, melyeket a marshallizált országok gazdaságának militarizálására használnak fel, a statisztika olyan tételekben szerepelteti, mint a fémgyártmányok és berendezések exportja. De még a hivatalos amerikai burzsoá statisztika nyilván meghamisított és lényegesen kisebbsített adataiból is kitűnik, hogy 1951-ben az USA fegyverexportja 1552 millió dollárt tett ki az 1950. évi 632 millió dollárral szemben (a növekedés 2,5-szörös). Az amerikai fegyverexport jelentős növekedése a békés iparágak számára szükséges gépek és berendezések, valamint a polgári szükségleti cikkek kivitelének rovására megy.

Az amerikai export 1951. évi növekedésében nagy szerepet játszik az a körülmény, hogy a marshallizált országok gazdasága gazdasági életük egyre növekvő militarizálása következtében fokozott mértékben hanyatlak. Azokat a pozíciókat, melyeket az angol monopóliumok az angol munkások és a gyarmati birtokok fokozott kizsákmányolása révén 1948—1950-ben elhódítottak az Egyesült Államoktól, az amerikai monopóliumok, valamint a védnökségük alatt visszaállított s az amerikai tőkével szoros kapcsolatban álló nyugatnémet és japán konszernek ismét kezükbe kaparintják. Amíg az USA exportja 1951-ben 1950-hez képest 28%-kal emelkedett, addig Anglia kivitele ugyanezen időszak alatt mindössze 3%-kal növekedett (összehasonlítható árakon). Anglia exportja pamutszövetekből 1950-ben 688 millió m² volt és 1949-hez viszonyítva 9%-kal csökkent. Ugyanezen idő alatt az amerikai monopóliumok ellenőrzése alatt visszaállított japán monopóliumok a pamutszövetek exportját 626 millióról 923 millió m²-re, vagyis 47%-kal növelték.

1951 első felében Nyugat-Németország Argentínába ötször, Indiába kilencszer és Dél-Afrikába négyszer annyi árut exportált, mint 1950 első felében.

Az amerikai halálgyárosok a fegyverkezési hajsztát kihasználják tovább is egyre növekvő meggazdagodásuk érdekében. A katonai árukat az USA hihetlenül magas árakon exportálja; ezek az árak sokkal magasabbak, mint a második világháború végén érvényben volt árak. Így pl. egy nehézbombázó ára 1951-ben 3,5 millió dollár volt, a háború végén viszont csak 629 ezer dollárba került; egy könnyűtank ára megfelelően 126 ezer dollár, 39 600 dollárral szemben és egy 105 mm-es ágyú ára 13 700 dollár, 8300 dollárral szemben. Lényegesen emelkedtek egyéb exportcikkek árai is, melyek növekedése különösen fokozódott a koreai amerikai agresszió megkezdése után.

A mi hozzávetőleges számításaink szerint a külföldi országok 1951-ben az 1950-hez viszonyított áremelkedés következtében mintegy 1800 millió dollárral többet fizettek ki az amerikai monopóliumoknak az USA-ból importált árukért. Az amerikai monopóliumok így használják ki az agresszív Atlanti Paktumot és a fegyverkezési hajsztát más országok kifosztására.

A kapitalista nemzetközi gazdasági kapcsolatok ziláltságának lényeges kifejezője és egyben tényezője a fizetési mérlegek válsága.

Az amerikai imperializmus a lehető legnagyobb mérvű exportra törekszik más kapitalista országokba és ugyanakkor minden eszközzel korlátozza az áruimportot az Egyesült Államokba. Az amerikai gazdaság fejlődése az utóbbi negyven év alatt nagy mértékben a militarizmussal függött össze, azokkal a szállításokkal, melyeket az első és második világháborúban a hadviselő államok részére teljesített. Tekintettel arra, hogy az USA dolgozóinak fokozódó elnyomorodása következtében a tömegek vásárlóképesége csökkent, ez odavezetett, hogy az amerikai imperializmus, mely ipari és

mezőgazdasági cikkekben nagy exportlehetőségekkel rendelkezik, ugyanakkor nagy mértékben korlátozza az áruimportot.

Az USA exportja a második világháború előtt is nagyobb volt az importnál. A háború után azonban az importtal szembeni exporttöbblet óriási mértékben növekedett. Az 1931—1940 között eltelt évtized alatt az importtal szembeni exporttöbblet évente átlagosan 525 millió dollárt tett ki. 1946 és 1951 között eltelt hat év alatt az amerikai export 30 810 millió dollárral, vagyis évente átlagosan 5135 millió dollárral haladta meg az importot.

A kapitalista államok fizetési mérlegeinek ziláltságát fokozta az amerikai monopóliumok tengeri szállításokból származó bevételeinek és a külföldi befektetésekéből származó nyereségeinek növekedése is.

1946—1951 között eltelt hat év alatt az Egyesült Államok külföldi befektetésekéből származó bevételeinek, szolgáltatásainak és külkereskedelmének aktív mérlege 39 681 millió dollárra rügött.

Az USA aktív fizetési mérlegének óriási növekedését — melynek alapja a kapitalizmus antagonisztikus ellentmondásainak kiéleződése a kapitalizmus általános válságának mai szakaszában, — fokozta és kiszélesítette az imperialista Truman-kormány reakciós politikája, mely az amerikai monopóliumok haszonleső érdekeinek biztosítására irányult.

Az amerikai kormány, mialatt más államoktól a vámtarifák mindenáron való csökkentését követeli és „a kereskedelem szabadságának” képmutató igényével lép fel, ugyanakkor minden lehető módon megakadályozza az áruimportot az Egyesült Államokba. A vámköteles áruk átlagos vámtarifája ezidőszert az áruértéknek mintegy 15%-át teszi ki, azonban sok árura, melyeket főként Európából importálnak, a vámtételeket magasabban állapították meg; ezek a vámtételek gyakran meghaladják az 50%-ot, sőt elérik a 160%-ot is.

Az amerikai hatóságok jelenleg rendszabályokat dolgoznak ki az importvámok további emelésére, ami elsősorban az európai országokból importált árukat érinti.

Az USA magas vámtarifái kimondottan parazita szerepet töltenek be: megkönnyítik a monopóliumok számára, hogy a belső piacon magas árakat tarthassanak fenn és korlátozzák az áruimportot az Egyesült Államokba.

Az amerikai hajótulajdonosok nyereségeinek növelése érdekében az USA kormánya elrendelte, hogy a kormány által finanszírozott összes exportárúnak legalább a felét amerikai hajókon kell szállítani, noha amerikai hajókon a szállítási költség magasabb, mint az európai országok hajóin. Az Egyesült Államok Kereskedelmi Minisztériumának adatai szerint 1 tonna szén szállítási költsége az Egyesült Államokból Franciaországba 1948 végén amerikai hajókon 11,15 dollár, az európai országok hajóin pedig kb. 7,5 dollár volt.

A nemzetközi gazdasági kapcsolatok ziláltsága és a fizetési mérlegek válsága fokozódásának egyik legfontosabb oka az a diszkriminációs politika, melyet az amerikai imperializmus folytat a Szovjetunióval és a népi demokratikus országokkal való gazdasági kapcsolatok tekintetében. A demokratikus táborhoz tartozó országok a kapitalizmus és a szocializmus békés együttélésének lehetőségére vonatkozó lenini-sztálini tételtől kiindulva lehetségesnek tartják a harcolnak azért, hogy kiszélesítsék a külkereskedelmi kapcsolatokat a kapitalista országokkal. A demokratikus táborhoz tartozó országok és a kapitalista világ közötti gazdasági kapcsolatok kiszélesítésé-

nek lehetőségeit szemléltetően igazolta az 1952-ben Moszkvában megtartott nemzetközi gazdasági értekezlet.

Az amerikai imperializmus reakciós politikája azonban, mely minden nemzetközi problémát az USA-fináncoligarchiája legönzőbb érdekei szempontjából igyekszik megoldani, a terjeszkedés és agresszió politikája elmélyítette az országok közötti gazdasági kapcsolatok ziláltságát és mester-ségesen csökkentette közöttük a külkereskedelmet.

Különösen érzékenyen érinti ez a nyugateurópai országokat és Japánt, melyek azelőtt iparcikkeik ellenében az európai népi demokratikus országokból és Kínából importálták a nyersanyagokat és az élelmiszereket, most pedig kénytelenek azokat az USA-tól vagy más amerikai országoktól megvásárolni és erre fordítani szűkös arany- és dollártartalékaikat. Így például a nyugateurópai országok a keleteurópai országokból származó importjukat 1950-ben 1938-hoz viszonyítva gabonában 62%-kal, húsban kétszeresen, fában 21,4%-kal és tojásban 37,5%-kal csökkentették. A háború előtt Japán exportjának 44%-a ment Kínába és Koreába, jelenleg pedig a háború előtti exportszinvalhoz képest jelentősen lecsökkent, exportjának mindössze 14%-a irányul oda.

Igen súlyosan nehezedik Nyugat-Európa gazdasági életére Németország kettészakításának és Nyugat-Németország militarizálásának, az amerikai-angol imperialisták által folytatott politikája.

A marshallizált országok gazdaságának a fegyverkezési hajszája hatása alatt beálló hanyatlása odavezetett, hogy 1951-ben nagymértékben fokozódott a marshallizált országok fizetési mérlegeinek válsága. Angliában a külkereskedelem passzív számlája 352,8 millió font sterlingről (1950-ben) 1951-ben 1208,4 millió font sterlingre, Olaszországban pedig ugyanezen időszak alatt 152 milliárd líráról 266,8 milliárd lírára emelkedett. Franciaországban 1950-ben az export alig volt kisebb az importnál, 1951-ben azonban már 124,8 milliárd frankkal kevesebb volt, mint az import. Ugyanakkor az USA külföldi beruházásaiból származó bevételeinek, szolgáltatásainak és külkereskedelmének aktív szaldója az 1950. évi 2297 millió dollárról 1951-ben 5029 millió dollárra emelkedett.

*

A kapitalista országok gazdasági terjeszkedésének legfontosabb formája az imperializmus szakaszában a tőkeexport.

A tőkeexport, mely mesterséges ösztönzést jelent a magas árakon történő áruexport számára, a dolgozók fokozott kizsákmányolásának, más országok, különösen a gyarmati és függő országok természeti kincsei rabló módon való kihasználásának és az imperialista államok által történő politikai elnyomás eszköze; ez az eszköz fontos szerepet játszik a monopóliumok maximális profitjának biztosításában.

Attól a pillanattól kezdve, hogy világhitelezővé alakult át, a rabló amerikai imperializmus a tőkeexportot kíméletlenül felhasználta más államok politikai és gazdasági leigázására. Már a második világháború előtt az amerikai imperializmus a külföldi befektetések révén egyre jobban leigázta a nyugati félgömb országait és pénzügyi tekintetben maga alá rendelte a nyugateurópai országokat. Az első világháború után — mint Sztálin elvtárs mondotta — az amerikai imperializmus a világ pénzügyi kizsákmányolásának központja lett. Amerikai tőkén nevelkedett a német fasizmus is.

A második világháború után nagymértékben növekedett az amerikai monopóliumok érdekeltsége a külföldi befektelésekben. A háború alatt és a háború utáni években óriási mértékben megnőtt az amerikai monopóliumok profítja; 1941—1951 közötti időszak alatt ez (az adók kifizetése előtt) 309,7 milliárd dollárt tett ki az 1930—1940 között eltelt időszak 35,6 milliárd dollárjával szemben, vagyis a növekedés 8,7-szeres.

Már a háború alatt az amerikai monopóliumok nagy reményeket fűztek a tőkeexport kiszélesítéséhez és annak növekedésében fontos eszközt láttak belső ellentmondásaik megoldására.

Az USA imperialista kormánya, a fináncoligarchia akaratát teljesítve, nagy erőfeszítéseket tett a tőkeexport megkönnyítésére. A külföldi államokkal kötött megállapodásokban az USA kormánya rendkívül kedvező feltételeket csikart ki az amerikai tőke számára.

Az amerikai monopóliumok különösen nagy reményeket fűztek a „Marshall-tervhez”. Számításaik szerint a „Marshall-tervnek” meg kellett teremtenie a feltételeket az amerikai magántőke exportjának nagymérvű növelésére. Most, amikor a háború befejezése óta több mint hat év telt el és a „Marshall-terv” érvénye „véget ért”, teljes határozottsággal megállapítható, hogy az amerikai imperialistáknak a magántőke exportjának nagymérvű kiszélesítéséhez fűzött reményei teljesen valóra váltak. Az amerikai monopóliumok a marshallizált országokban pénzügyi támogatást nyújtottak a reakciós kormányoknak, felhasználták ezeket a kormányokat országaik kifosztására azzal a céllal, hogy kezükbe kaparintsák gazdaságukat és megszerezzék piacaikat. A világgazdaság szétesése azonban a kapitalista kizsákmányolás szférájának további összezsugorodása, a nemzetközi ellentétek kiéleződése annak következtében, hogy az amerikai imperializmus a harmadik világháborúra készül és az USA fináncoligarchiája rendszeresen szabotál minden kísérletet a nemzetközi gazdasági kapcsolatok helyreállítására és kiszélesítésére, a nemzeti-felszabadító mozgalom hatalmas fellendülése a gyarmatokon — mindezek a körülmények egyre jobban korlátozzák a tőkeexport lehetőségeit.

Az USA magántőkeexportjának volumenét és irányát a második világháború után a következő adatok jellemzik: (l. 964. old.)

Az USA közvetlen külföldi magánbefektetései az 1946—1949 között eltelt négy év alatt összesen 4094 millió dollárt tettek ki, vagyis évente átlagosan 1 milliárd dollárt. Ha figyelembe vesszük az összes hosszúlejáratú magánbefektetéseket, úgy azok az 1945. év végén mutatkozott 13 658 millió dollárról 1949 végén 17 690 millió dollárra, vagyis évi átlagban 1008 millió dollárral emelkedtek. 1940 végétől 1948. év végéig, vagyis nyolc év alatt az összes hosszúlejáratú magánbefektetések évente átlag 709 millió dollárral növekedtek. Az 1924—1930 között eltelt időszak alatt az összes külföldi hosszúlejáratú magánbefektetések 5,2 milliárd dollárral, vagyis évente átlag 867 millió dollárral növekedtek. Tehát még akkor is, ha figyelmen kívül hagyjuk a dollár vásárlóképességének felére való csökkenését, az USA külföldi magánbefektetéseinek évi átlagszaporulata a háború utáni időszakban mindössze 15%-kal volt nagyobb az 1924—1930. évi befektetések növekedésénél.

1949-ben az USA kormánykörei fokozott erőfeszítéseket tettek a magántőkeexport ösztönzésére. A monopóliumoknak biztosítékokat adtak arra vonatkozóan, hogy a külföldi befektetésekből származó nyereségeket dollárban realizálhatják és kisajátítás esetén a befektetéseket megtérítik. Az USA

külföldi magánbefektetéseinek megkönnyítésére irányult a valutaleértékelés is, melyet Washington parancsára hajtottak végre. Mindemellett az USA közvetlen magánberuházásainak növekedése külföldön az utóbbi években nem mutatott emelkedő tendenciát: 1948-ban 1334, 1949-ben 1360, 1950-ben 1306 és 1951-ben 935 millió dollárt tett ki ezek növekedése.

Az USA közvetlen külföldi magántőke-befektetései 1946—1949. években.
(millió dollárban)²

A	Tőkebefektetések 1945 végén	Tőkebefektetések 1946—1949. években				„Új tőke” az 1945. évvégi befektetések %-ában
		Összesen	e b b ő l			
			„új tőke”*	a profit újra beruházása	egyéb források**	
	1	2	3	4	5	6
Összes iparágak	8 369	4 094	2 362	1 766	—34	28,2
ebből:						
feldolgozóipar.....	2 671	1 215	198	1 027	—10	7,4
olajipar.....	1 538	2 133	1 762	388	—17	114,6
kitermelő ipar és fémolvasztás	1 064	140	97	45	—2	9,1
mezőgazdaság, beleértve a halászatot.....	518	118	48	70	—	9,3
közüzemi vállalatok	1 357	—50	—75	28	—3	—
kereskedelem	671	315	143	174	—2	21,3
egyéb ágak	550	223	189	34	—	34,4

* Az „új” tőkebefektetések a felszámolt vállalatok értékének levonásával értendő; a külföldi vállalatokból származó nyereségek tőkenövelés céljára való felhasználásának a figyelembevétele nélkül.

** Az alaptőke és az anyagtartalékok pénzértékének megváltozása. Az értékcsökkenést — jel mutatja.

Mint az alábbiakban látni fogjuk, rendkívül nagy méreteket öltött a tőkeexport az USA dolgozóinak megadóztatása alapján eszközölt úgynevezett állami segélyek és kölcsönök alakjában, melyek óriási nyereségeket biztosítanak az amerikai monopóliumoknak.

Igen érdekesek az USA külföldi befektetéseinek iparágak szerinti megoszlására vonatkozó adatok. Ezek azt mutatják, hogy az amerikai magántőkeexport elsősorban arra irányul, hogy kifejlessze a stratégiai fontosságú nyersanyagok termelését, kirabolja a gyarmati és függő országok természeti kincseit, és azokat az amerikai gazdaság nyersanyag-függvényévé tegye a marshallizált és a gyarmati országok még fokozottabb elnyomása érdekében. Mindez a legmagasabb profitot biztosítja a monopóliótőke számára.

Az amerikai imperialisták, miközben lázasan készülődnek az új világháborúra, minél több olajforrást igyekeznek kezükbe kaparintani. Az ismert adatokból látható, az olajiparban „új” külföldi magánbefektetések, vagyis a külföldi vállalatokból származó nyereség tőkeakkumulációra felhasznált levonásával számított befektetések 1946—1949. években 1762 millió dollárt tettek ki, vagyis az USA „új” magántőkebefektetéseinek 75 %-át.

² Az amerikai statisztika a közvetlen tőkebefektetések közé sorolja az amerikai monopóliumok által ellenőrzött külföldi vállalatokba eszközölt befektetéseket. A — jellel megjelölt adatok a beruházások csökkenését mutatják.

Az amerikai monopóliumok, miután nem elégedtek meg a nyugati félgömbön található olajforrásokkal, lázas tevékenységet fejtettek ki, hogy megkaparintsák az összes olajforrásokat a Közel-Keleten és kiszorítsák onnan „szövetségeiket” — az angol imperialistákat.

A közel-keleti olajkitermelő ipart, mely mindig Anglia befolyási szférájában volt, egyre jobban az amerikai monopóliumok kaparintják kezükbe, melyeknek sikerült nagymértékben kiszorítaniok az angolokat Irakból és Kuveitből és monopoljogot szerezniök az olajkitermelésre Szaudi-Arábiában. Az amerikai monopóliumok birtokában lévő közel-keleti olajvállalatoknál az olajkitermelés az 1938. évi 2 millió tonnáról 1950-ben 40,4 millió tonnára emelkedett és csaknem elérte az angol olajkitermelés színvonalát, mely 1950-ben 44,2 millió tonnát tett ki. Az amerikai monopóliumok most minden erejüket megfeszítik az iráni olaj megkaparintására, mely a közel-keleti angol olajkitermelésnek 75%-át teszi ki.

A háború utáni időszakban jelentékenyen növekedett az amerikai monopóliumok profitja a külföldi befektetések után. Így az olajiparban a nyereségek az 1946. évi 204 millió dollárról 1949-ben 487 millió dollárra és 1950-ben 705 millió dollárra emelkedtek. 1946—1950. években az amerikai monopóliumok olajiparból származó bevételei 2191 millió dollárra rúgtak.

Az amerikai monopóliumok különös figyelmet fordít a nyugatnémetországi és japáni kulcspozíciók megszerzésére, mely országokat az amerikai imperializmus a katonai agresszió és az USA világalomért folytatott harcának felvonulási területévé változtatott. A Német Demokratikus Köztársaság Gazdasági Intézete nemrégiben közzétett munkájának adataiból látható, hogy a külföldi, különösen az amerikai tőkének már sikerült fontos pozíciókat kezébe kaparintania Nyugat-Németország fő iparágaiiban. A statisztika 1040 részvénytársaságot vesz figyelembe, melyek tőkéje 3171 millió márka; ezek közül a társaságok közül 382 részvénytársaság 1004 millió márka tőkével az amerikai cégek és 191 részvénytársaság 617 millió márka tőkével az angol monopóliumok ellenőrzése alatt van. Tehát az amerikai-angol monopóliumok részesedése több, mint felét teszi ki a Nyugat-Németországba investált külföldi tőkének.

A nyugatnémetországi elektromosipari vállalatok nagy része az amerikai monopóliumok — „General Electric” és „International Telegraph and Telephone Company” — ellenőrzés alatt van. Az olajiparban a vállalatoknak mintegy 60%-a (tőke szerint) van az amerikai és angol monopóliumok — „Standard Oil”, „Royal Dutch”, „Shell” és a volt Angol-Iráni Olajtársaság — ellenőrzése alatt.

Japánban az amerikai megszálló monopolisták ellenőrzésük alá vontak egész sor igen nagy külkereskedelmi, olajipari, elektromos, vegyi és gépgyártóipari társaságot. Egy év alatt (1950 júniusától 1951 júniusáig) mintegy 400 olyan szerződést kötöttek, melyek értelmében külföldi (túlnyomóan amerikai) monopolisták japán vállalatok részvényeit szerezték meg és a japán vállalatok feletti ellenőrzés más formáit állították fel.

Igen fontos megjegyezni, hogy az USA magántőke-exportja főképpen a külföldi vállalatokból származó nyereségek újrabefektetése (reinvestíciója), vagyis az amerikai cégek külföldi vállalataiból befolyó nyereségeknek felhasználása vonalán bonyolódik le. Sőt mi több, jelenleg az amerikai monopóliumoknak a külföldi magánbefektetésekből származó bevételei meghaladják „új” tőkebefektetéseiket. Még a nyilván meghamisított amerikai statisztika

tikai adatokból is kiderül, hogy az 1946—1950. évek között eltelt öt év alatt az amerikai monopóliumoknak közvetlen külföldi magántőkebefektetések-ből származó bevételei 7,5 milliárd dollárt tettek ki, az USA közvetlen külföldi magánbefektetéseinek össz-szaporulata pedig ezalatt az időszak alatt 5,2 milliárd dollár volt. Az amerikai monopóliumok rabló gazdálkodása tehát korlátozza a gyarmatok és a függő országok nemzeti jövedelmének tőkeakkumulációját és gazdaságuk fejlesztése érdekében való felhasználását. Ez fontos szerepet játszik a gyarmatok és a függő országok gazdasági hanyatlásának fokozásában.

Az ENSZ közgyűlésének VI. ülészakán a szovjet delegáció vezetője, Visinszkij elvtárs ezeket mondotta: „Ami a gyengén fejlett országok helyzetét illeti, azt a következő tények jellemzik: az utóbbi tíz év alatt szegényebbek lettek; kevesebb élelmiszerük van, mint tíz évvel ezelőtt; nincsenek belső forrásaik a hiányzó tőke előteremtésére, mivel ezeknek az országoknak, minden egyébtől eltekintve, nincs teljes ellenőrzésük természeti kincseik felett és mivel a természetj kincseiből származó bevétel jelentős és aránytalan részét külföldre exportálják. Másképpen szólva, a külföldi monopolisták kifosztják ezeket az országokat“.

Az amerikai rabló imperializmus parazita természete rendkívül világosan mutatkozik meg az állam által eszközölt külföldi investíciók példáján.

Az imperializmus korában a fő kapitalista államok az állami kölcsönöket használják fel más országok politikai leigázásának eszközeként. Az állami kölcsönöket és segélyeket azonban még sohasem használták fel olyan durván és cinikusan más államok politikai leigázására és újabb háborús kalandok előkészítésére, mint azt a mai amerikai imperializmus teszi.

Mindenek előtt meg kell jegyeznünk, hogy állami kölcsönök és a katonai-politikai segélyek alakjában jelentkező tőkeexport hallatlan méreteket öltött a háború utáni Amerikában. Az amerikai monopóliumok, miután félnek tőkéik külföldi befektetésétől, nagymértékben az adófizetők pénzét használják fel az export finanszírozására és más államok leigázására. 1945. április 1-től 1951. április 30-ig eltelt hat év alatt az államhitelek és katonai-politikai kölcsönök a visszatérülő összegek levonásával 30,6 milliárd dollárt, vagyis évente átlag mintegy 5,1 milliárd dollárt tettek ki. Ez az összeg körülbelül ötször akkora, mint az USA külföldi magánbefektetéseinek összege jelenleg. Csupán a más államoknak nyújtott hitelek (a Nemzetközi Újjáépítési és Fejlesztési Bankba, valamint a nemzetközi valutaalapba befizetett összegekkel együtt) az említett hat év alatt 10 862 millió dollárra rúgtak, ami 1,8-szorosan meghaladja az USA által ez alatt az időszak alatt eszközölt külföldi magánbefektetéseket.

Ez egészen világos megnyilatkozása annak, hogy a mai amerikai imperializmus élődsi elfajulása fokozódott. Először, az államkölcsönök, melyek mesterséges ösztönzést adnak az exportnak, lehetővé teszik, hogy az amerikai monopóliumok a belső piacon magas szinten tartásuk az árakat, ami fokozza az USA dolgozóinak elnyomorodását. Másodszer, az államkölcsönök segítséget nyújtanak az amerikai monopóliumoknak ahhoz, hogy újabb piacokat hódítsanak meg és kiszorítsák azokról konkurrensüket; ez aláássa a marshallizált országok gazdaságát. Harmadszor, az állami katonai-politikai kölcsönök és segélyek eszközként szolgálnak ahhoz, hogy az amerikai imperializmus politikailag leigázza a marshallizált országokat, reakciós kormányokat ültessen a nyakukra, fasizálja politikai életüket, militarizálja gazda-

ságukat, katonai támaszpontokat létesítsen és háborús kalandokat készítsen elő a Szovjetunió és a népi demokratikus országok ellen.

Ezt világosan igazolják a hírhedt „Marshall-terv” következményei; ez a „terv” az agresszív Észak-Atlanti Paktum előjátéka volt, mely a nyugat-európai országokat az amerikai agresszív katonai felvonulási területévé változtatja. Nem véletlen, hogy a „Marshall-terv” előirányzataiban különös figyelmet fordítottak Nyugat-Németország hadigazdasági potenciáljának visszaállítására, amelynek az amerikai imperialisták terve szerint a Szovjetunió és a népi demokratikus országok ellen Európában általuk előkészített agresszió magjává és központjává kell lennie. 1948 áprilisától 1951 júniusáig 2455 millió dollár összegű katonai-politikai kölcsönt nyújtott Nyugat-Németországnak (a visszatérülő összegek levonásával). Ez az összeg több, mint a „Marshall-terv”-ben résztvevő nyugateurópai országok bármelyikének nyújtott kölcsön és több, mint egyötöde azoknak az összegeknek, melyeket az USA ez alatt az idő alatt úgynevezett „segély” címén az európai államoknak nyújtott. Ez alatt az időszak alatt a militarista Japánnak 1345 millió dollár kölcsönt és „szubszidiumot” nyújtottak. Az USA háború utáni tökeexportja elsősorban a marshallizált országok gazdaságának általános militarizálására, Nyugat-Németország és Japán hadigazdasági potenciáljának minél gyorsabb visszaállítására és ezen országok remilitarizálására irányul.

Az Egyesült Államok és más országok közötti gazdasági kapcsolatok egyre jobban és jobban a háborús viszonyok jellegét öltik magukra. Az USA exportja egyre inkább fegyverek és a marshallizált országok gazdaságának militarizálásához szükséges anyagok szállítására áll át. A „Marshall-terv” végrehajtása során az amerikai imperialisták arra kényszerítették csatlósait, hogy erőltetett ütemben fegyverkezzenek és sokkal nagyobb összegeket költsenek katonai célokra, mint a „Marshall-terv” alapján kiutalt összegek.

Igy például Franciaország a „Marshall-terv” alapján 500 milliárd frank hitelt kapott és a fegyverkezési hajszára 2047 milliárd frankot, vagyis négyszer annyit költött. Angliában a megfelelő adatok 2,4 milliárd dollár és mintegy 11 milliárd dollár. Az amerikai imperializmus az ázsiai katonai agresszió megindítása után a katonai kiadások további növelését követelte csatlósaitól. 1951-ben a marshallizált országok reakciós kormányai, gazdaságuk hanyatlása ellenére, az USA nyomása alatt még nagyobb támadást intéztek a dolgozók életszínvonalá ellen, azzal a céllal, hogy meggyorsítsák az új világháború előkészítését.

A pusztító amerikai konkurencia a demokratikus tábor országaival folytatott kereskedelem mesterséges csökkentése és az erőltetett militarizálás következtében a marshallizált országokban fokozódott a legfontosabb gazdasági ágak hanyatlása. A haditermelés növekedése mellett számos polgári szükségleti cikk termelése kisebb ezekben az országokban, mint a háború előtt.

Franciaországban 1950-ben 1938-hoz viszonyítva a bőrárak termelése 25%-kal, a lenáraké 11%-kal, a polgári építkezésekhez szükséges vasbetonáraké 33%-kal, a foszforit-poré 30%-kal és a szappanipari áraké 29%-kal csökkent.

Olaszországban 1950-ben 1940-hez viszonyítva a nyersvasolvasztás 49%-kal, az alumíniumgyártás (1941) 23%-kal, a kausztikus szódáé 19%-kal és a kénzavé 9%-kal csökkent.

Japánban az ipari termelés összvolume 1951-ben 30,3%-kal kisebb volt, mint 1944-ben; a feldolgozóipar termelése ugyanakkor 40%-kal volt kisebb, mint 1944-ben.

Angliában 1951-ben 1937-hez viszonyítva a szénkitermelés 7,3%-kal, a pamutszövetek termelése 39,4%-kal és a téglagyártás 22%-kal (1938) csökkent. Angliában az építkezések volumene 1951-ben 8,5%-kal kisebb volt, mint 1938-ban.

A polgári termelés csökkenése és a munka intenzitásának óriási növekedése következtében a marshallizált országokban a munkanélküliek sokmillió hadserege jött létre, amelynek létszáma tovább növekszik. A Szakszervezeti Világszövetség adatai szerint a teljes és részleges munkanélküliek hadserege Olaszországban több mint 5,5 millió emberből (1951 november), Franciaországban mintegy 3 millióból (1952 február), Nyugat-Németországban csupán a teljesen munkanélküliek hadserege — több mint 3 millióból (1952 február) és Japánban mintegy 18 millió emberből (1951 október) áll.

Az amerikai imperializmus agresszív politikája, a marshallizált országok gazdaságának hanyatlása, az amerikai monopóliumok által történő legigázásuk és a dolgozók elnyomódásának erős fokozódása következtében a nyugateurópai országokban kiéleződtek az osztályellentétek, kiszélesedett a demokratikus mozgalom és erősödött a békeharc. Különösen erről tanúskodik a sztrájk-mozgalom nagy fellendülése ezekben az országokban. Sem a drámai munkásellenes törvények, melyeket az USA-ban hozott Taft—Hartley-féle fasiszta törvény mintájára a kapitalista országokban bevezettek, sem a reakciós szakszervezeti vezetők árulása nem képes feltartóztatni a munkások sztrájkharcát. Franciaországban 1951-ben több mint 3000 sztrájk zajlott le és a sztrájkolók száma, hiányos adatok szerint, meghaladja a 3 millió embert; 1950-ben a sztrájkolók száma 1 527 000 volt.

Olaszországban 1951-ben csupán tíz hónap alatt több mint négy millió munkás és alkalmazott vett részt a sztrájkmozgalomban, ezzel szemben 1950-ben egész év alatt 3 706 000 volt a sztrájkolók száma.

Az amerikai imperializmus agresszív politikája egyre növekvő ellenállásra talál az USA dolgozói részéről, akik nem hajlandók beletörődni az örült fegyverkezési hajsza által okozott nélkülözésekbe. 1951-ben az Egyesült Államokban 4737 sztrájk zajlott le, melyekben 2 191 000 ember vett részt; ez 94%-kal több, mint az 1935—1939 között eltelt öt év alatt sztrájkolók átlaga.

A kapitalista országok munkásosztályának gazdasági harca egyre jobban politikai harcra megy át, mely a monopóliumok mindenhatósága, a burzsoa kormányok reakciós politikája, a fegyverkezési hajsza, a háború előkészítése és a fasiszalás ellen irányul.

Az imperialista államok, mialatt háborús előkészületeiket fokozzák fasiszta rendőrterrorral, a saját és a tőlük függő országok kormányainak fasiszalásával igyekeznek „megerősíteni“ hátországukat.

A háborús gyújtogatók bűnös tevékenysége egyre határozottabb ellenállásra talál a széles néptömegek részéről, az egyszerű emberek milliói részéről az egész világon.

A békeharcosok első soraiban a kommunista és munkáspártokat találjuk, melyek számára a mai viszonyok között nincs fontosabb feladat, mint a béke fenntartásáért és megszilárdításáért vívott harc.

A nagy Sztálin népeket lelkesítő szavai, hogy „... a béke fennmarad és tartós lesz, ha a népek kezükbe veszik a béke megőrzésének ügyét és végig kitartanak mellette“, még jobban fokozták a dolgozó tömegeknek azt az aka-

ratát és eltökéltségét, hogy meghiúsítsák az amerikai háborús gyűjtogatók bűnös terveit és biztosítsák a békét az egész világon.

*

Az USA és a marshallizált, valamint a gyarmati országok közötti gazdasági kapcsolatok rabló jellege különösen szembeűnővé válik azoknak az új-típusú nemzetközi gazdasági kapcsolatoknak a fényében, melyek a Szovjetunió és a népi demokratikus országok között fejlődnek ki.

A Szovjetunió, mint az imperialistaellenes, demokratikus tábor főereje, mint nagy szocialista ipari hatalom önzetlen testvéri segítséget nyújt valamennyi népi demokratikus országnak termelőerőik kifejlesztésében és gazdaságuk megerősítésében. A közép- és délkelet-európai népi demokratikus országok nagy eredményeket értek el a szocialista iparosítás terén és sikeresen építik szocialista gazdaságuk alapját. Sikeresen gyógyítja be a háborúsebeket és fejleszti gazdasági életét a hős kínai nép.

A demokrácia és szocializmus táborához tartozó országok kölcsönös testvéri segítség, baráti együttműködés és teljes egyenjogúságuk alapján szervezik meg gazdasági kapcsolataikat. Ezek az országok nincsenek érdekelve más országok meghódításában és leigázásában. A demokratikus tábor országai, melyeket a nagy Szovjetunió vezet, rendíthetetlen erőt jelentenek a békéért, az igazi demokráciáért és a szocializmusért folytatott harcban.

A

MAGYAR—SZOVJET KÖZGAZDASÁGI SZEMLÉ

legújabb, kettős számának tartalmából:

I. SZTALIN:

A szocializmus közgazdasági problémái a Szovjetunióban

Történelmi jelentőségű mérföldkő a kommunizmus építésének diadalmas útján

P. KRILOV:

Az európai népi demokratikus országok népgazdaságának tervezése

M. M. ROZENTAL:

Az ellentétek harca törvényeinek kidolgozása Marx „Tőkés”-jében

MORVA TAMÁS:

Az ütemes termelés kérdései a gépiparban

M. TARASZOV:

Az Egyesült Államok új költségvetésének agresszív jellege